

Vučno-dinamičke performanse vozila:

MAKSIMALNA BRZINA

Određivanje maksimalne brzine sa aspekta maksimalne snage motora

Princip određivanja v_{MAX} : **Drugi Njutnov zakon**

(Videti dijagramske prikaze: u nastavku)

Posmatra se odnos između pogonske sile F_O i sile otpora ΣF_{otp}

$\Sigma F_{otp} = F_f + F_w + F_\alpha$ - suma svih otpora osim otpora inercije F_{IN}

Dokle god je:

- $F_O > \Sigma F_{otp} \Rightarrow$ vozilo ubrzava: pošto uvek važi bilans sila $F_O = F_f + F_w + F_\alpha + F_{IN}$, sledi da je tada $F_{IN} > 0$ tj. $a > 0$ (a – ubrzanje)

Kada postane:

- $F_O = \Sigma F_{otp} \Rightarrow F_{IN} = 0 \Rightarrow a = 0 \Rightarrow v = \text{const} = v_{MAX}$

Zaključak: v_{MAX} se nalazi na preseku krivih pogonske sile F_O i sile otpora ΣF_{otp}

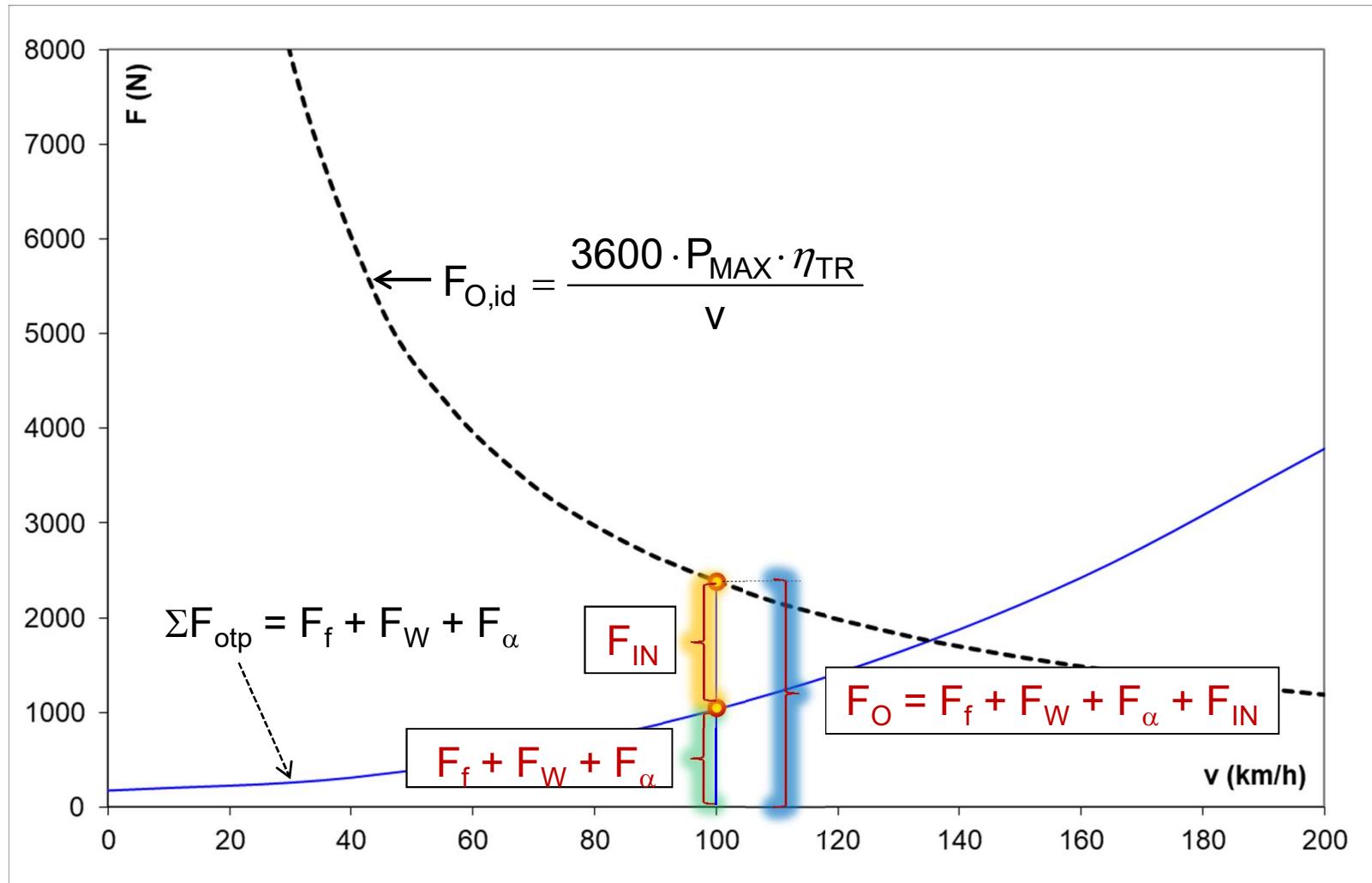
(Kada bi bilo $v > v_{MAX}$, tada bi bilo $F_O < \Sigma F_{otp}$ pa bi usled toga vozilo ponovo usporilo do v_{MAX} !)

Određivanje maksimalne brzine sa aspekta maksimalne snage motora

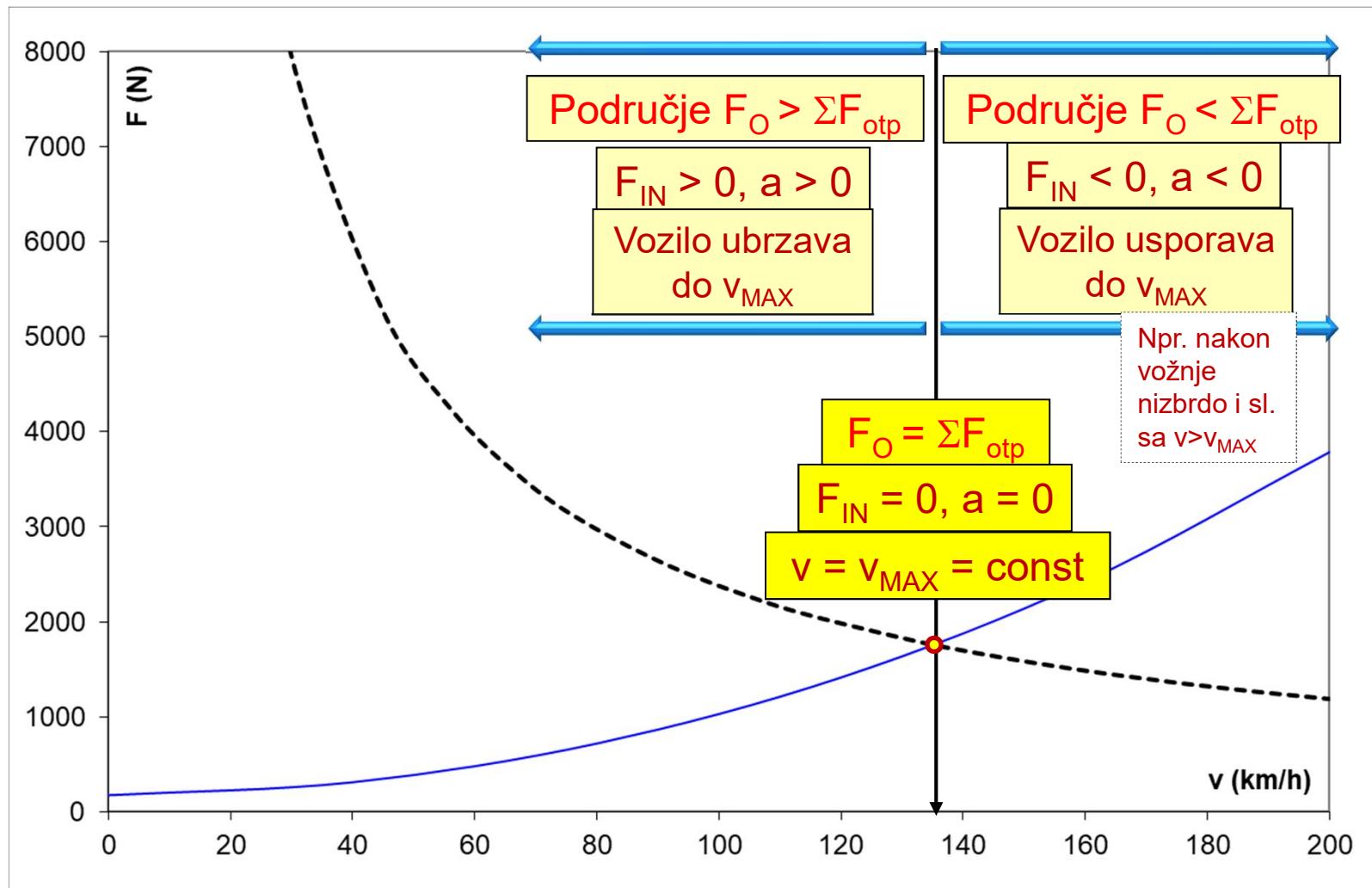
- Za određivanje maksimalne brzine kretanja koju omogućava maksimalna snaga motora P_{MAX} , koristi se idealna hiperbola vuče.
- Idealna hiperbola nam daje informaciju o obimnoj sili u funkciji brzine, fizički mogućoj za datu maksimalnu snagu motora, bez uzimanja u obzir uticaja transmisije odnosno raspoloživih prenosnih odnosa.

NAPOMENA: u prikazanoj analizi uzima se opšti slučaj kada je $F_\alpha \neq 0$, tj. kada se vozilo kreće na uzdužnom nagibu. **Kao relevantan pokazatelj vučnih performansi vozila, usvaja se, međutim, maksimalna brzina na horizontalnoj podlozi, tj. kada je $F_\alpha = 0$.** Postupak je, kako se vidi, u oba slučaja principijelno isti.

Određivanje maksimalne brzine sa aspekta maksimalne snage motora

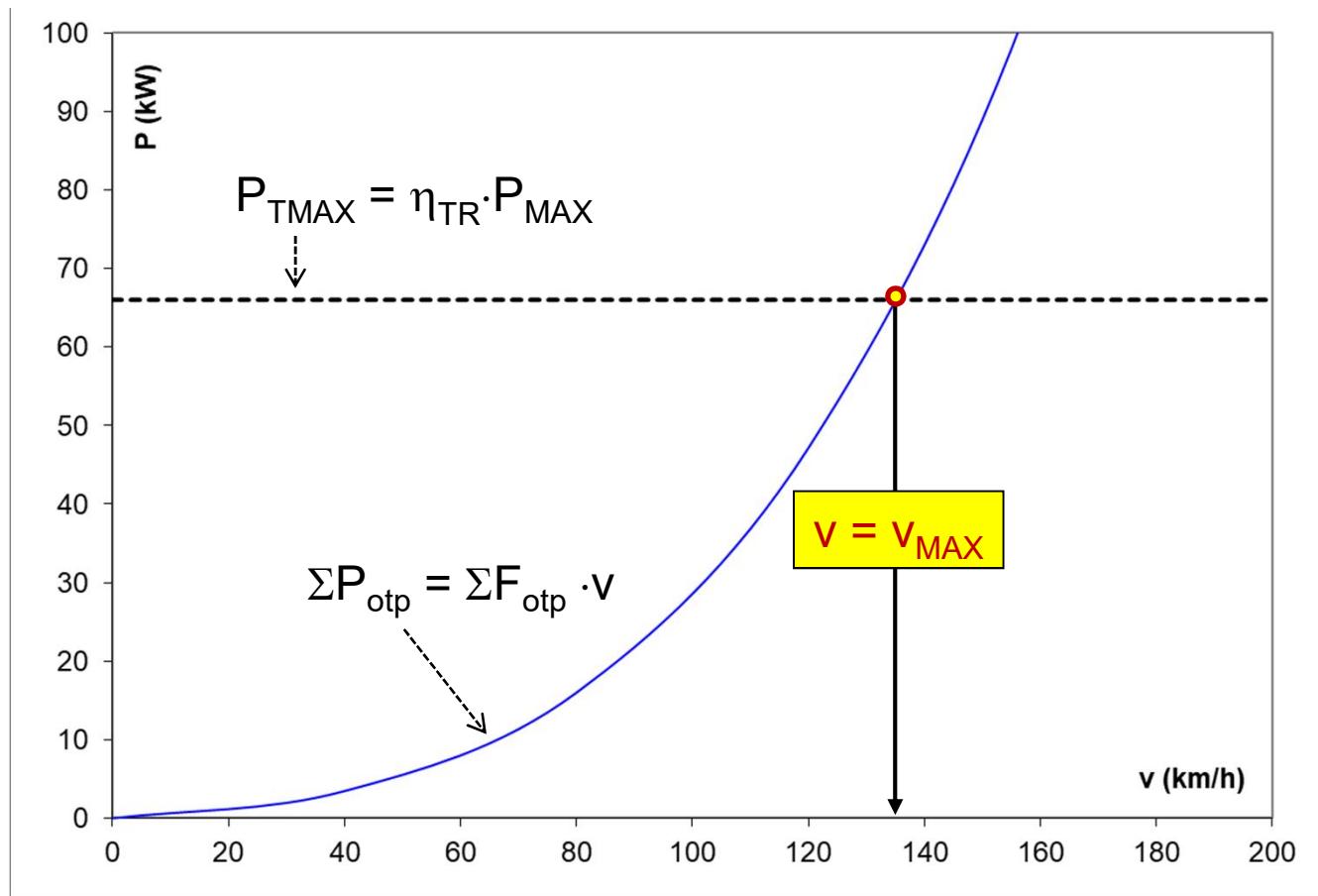

Određivanje maksimalne brzine sa aspekta maksimalne snage motora

Određivanje maksimalne brzine sa aspekta maksimalne snage motora

- Koncept se može primeniti i sa vučnim dijagramom snage na točku P_T umesto obimne sile F_O .
- Umesto idealne hiperbole koristi se linija maksimalne snage na točku P_{TMAX} .

Stvarna maksimalna brzina i uticaj prenosnog odnosa

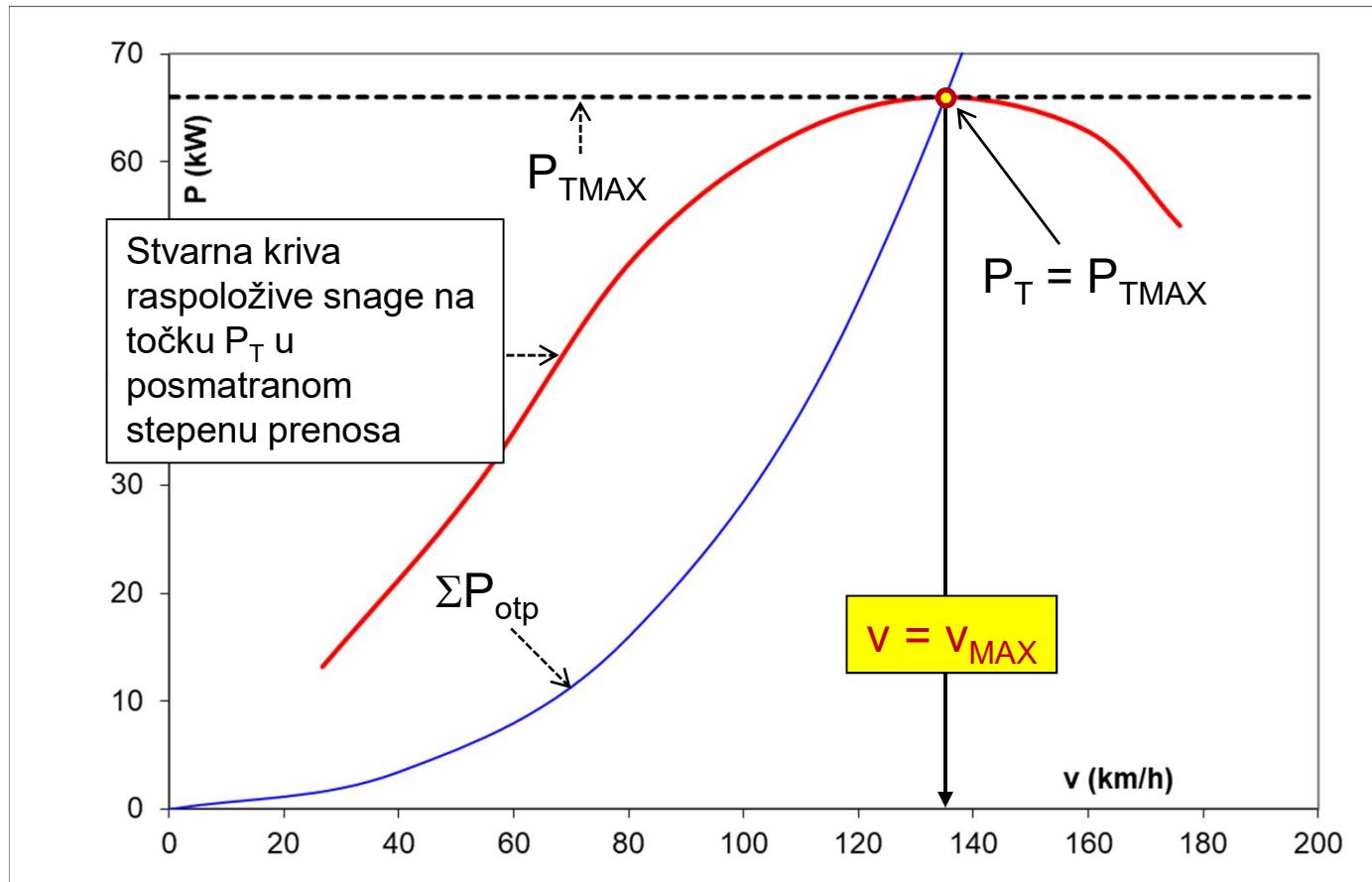
- Da li će vozilo zaista biti u mogućnosti da dostigne maksimalnu brzinu određenu opisanim postupkom?
- Da bi maksimalna snaga motora bila u potpunosti iskorišćena za realizaciju maksimalne brzine, potrebno je odrediti prenosni odnos transmisije tako da **broj obrtaja motora pri maksimalnoj brzini bude jednak broju obrtaja maksimalne snage**:

$$\boxed{v = \frac{0,377 \cdot r_D \cdot n}{i_{TR}}} \quad \xrightarrow{n = n_{Pmax}} \quad v = v_{MAX} \quad i_{TR} = \frac{0,377 \cdot r_D \cdot n_{Pmax}}{v_{MAX}}$$

- Kriterijum se primenjuje na onaj stepen prenosa u kom je projektom predviđeno da vozilo postiže maksimalnu brzinu (obično poslednji ili pretposlednji).

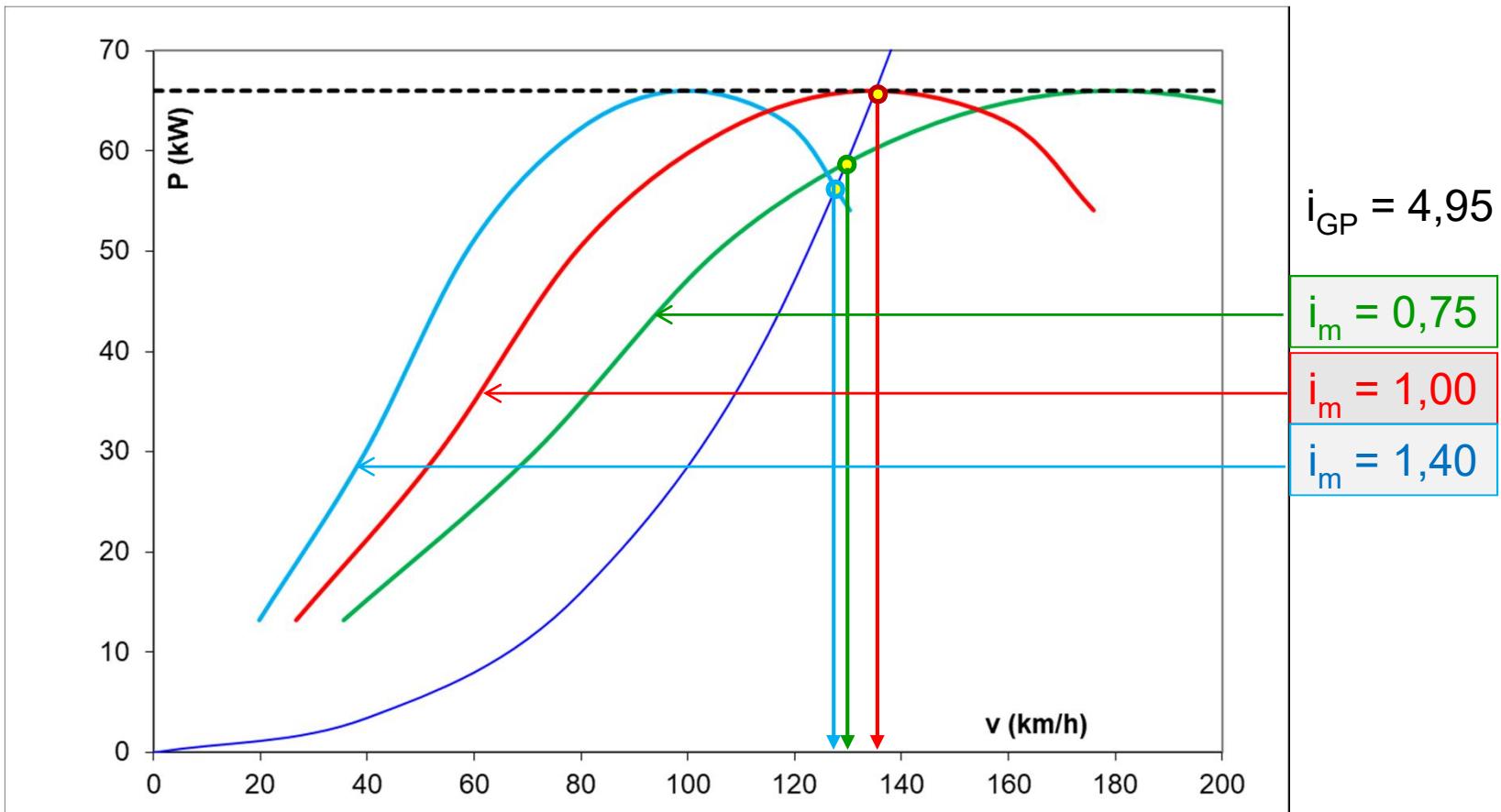
Napomena: kod mnogih vozila nije od značaja težiti ispunjenju navedenog uslova, pre svega onda kada se iz bilo kog razloga na vozilu koristi sistem za ograničenje maksimalne brzine (npr. teretna vozila – zbog zakonskih limita, ili putnička vozila velikih snaga motora).

Stvarna maksimalna brzina i uticaj prenosnog odnosa

Uočava se da se, pri ispunjenju navedenog uslova, kriva otpora preseca sa krivom snage na točku P_T na njenom maksimumu, tj. na istom mestu gde se nalazi i presek sa linijom maksimalne snage $P_{T\text{MAX}}$ (što zapravo predstavlja drugačiju formulaciju istog uslova).

Stvarna maksimalna brzina i uticaj prenosnog odnosa

Ukoliko se za posmatrani stepen prenosa izabere veći (svetlo plava kriva) ili manji (zelena kriva) prenosni odnos u odnosu na prethodno određeni (crvena kriva), kriva otpora se sa krivom snage seče pri broju obrtaja različitom od $n_{P_{max}}$, pa će snaga motora pri maksimalnoj brzini biti manja od maksimalne, i samim tim će maksimalna brzina biti manja u odnosu na onu pri maksimalnoj snazi.

Stvarna maksimalna brzina i uticaj prenosnog odnosa

ZAKLJUČAK:

Postoji tačno jedna optimalna vrednost prenosnog odnosa za koju će maksimalna brzina biti postignuta pri maksimalnoj snazi motora, i to je ujedno fizički najveća moguća brzina za to vozilo sa tim motorom.

Ukoliko je prenosni odnos veći ili manji u odnosu na tu vrednost, stvarna maksimalna brzina vozila će biti manja u odnosu na tu fizički moguću, jer će snaga motora pri maksimalnoj brzini vozila biti manja od maksimalne.

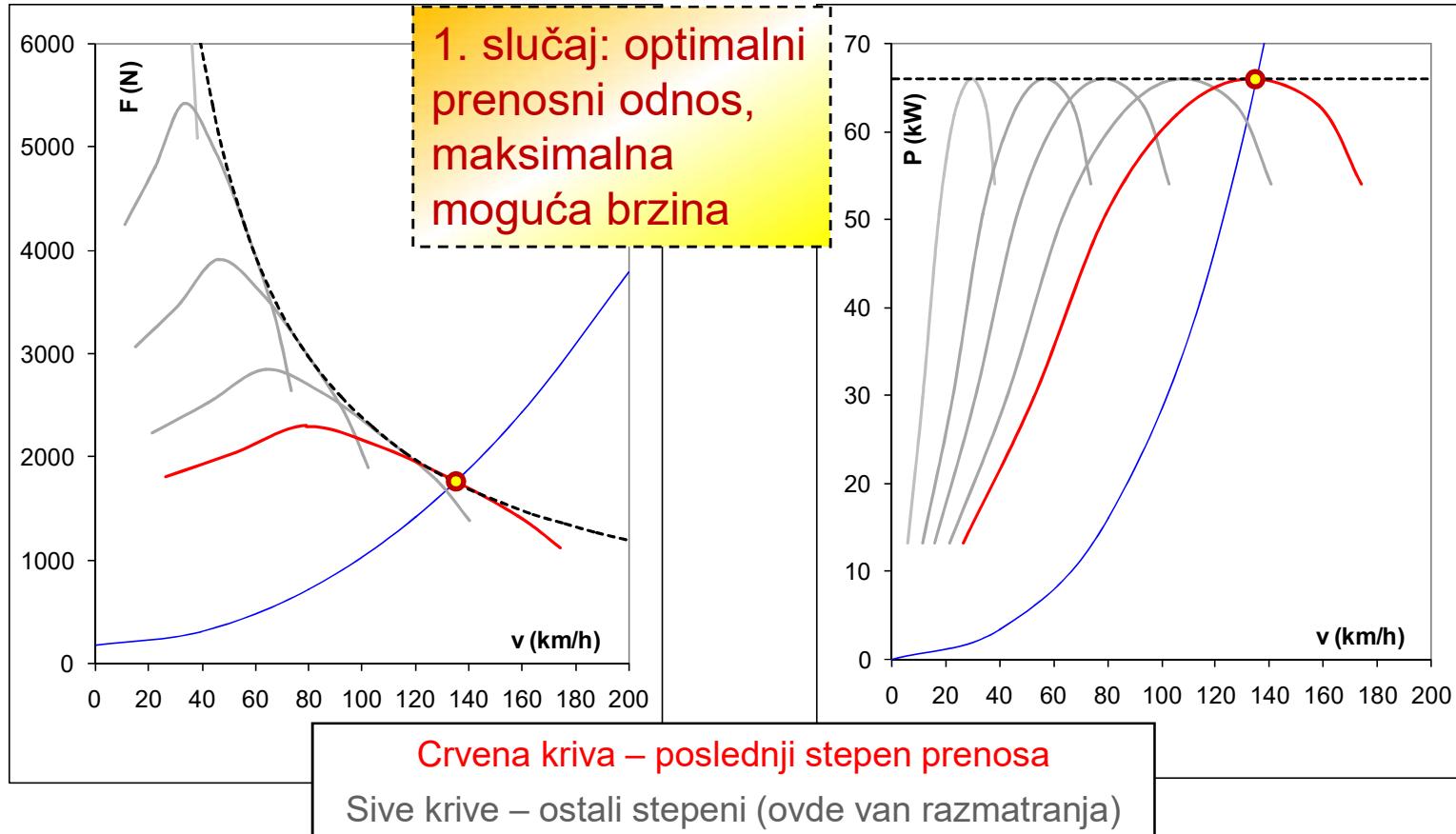
(Pošto je $P = F \cdot v$, ako se smanji snaga P , sila F se neće "sama od sebe" smanjiti, pa sledi da se mora smanjiti i v !)

NAPOMENA:

Veći ("kraći") prenosni odnos omogućava veću rezervu pogonske sile u normalnim uslovima vožnje i bolje dinamičke performanse (ubrzanja, usponi).

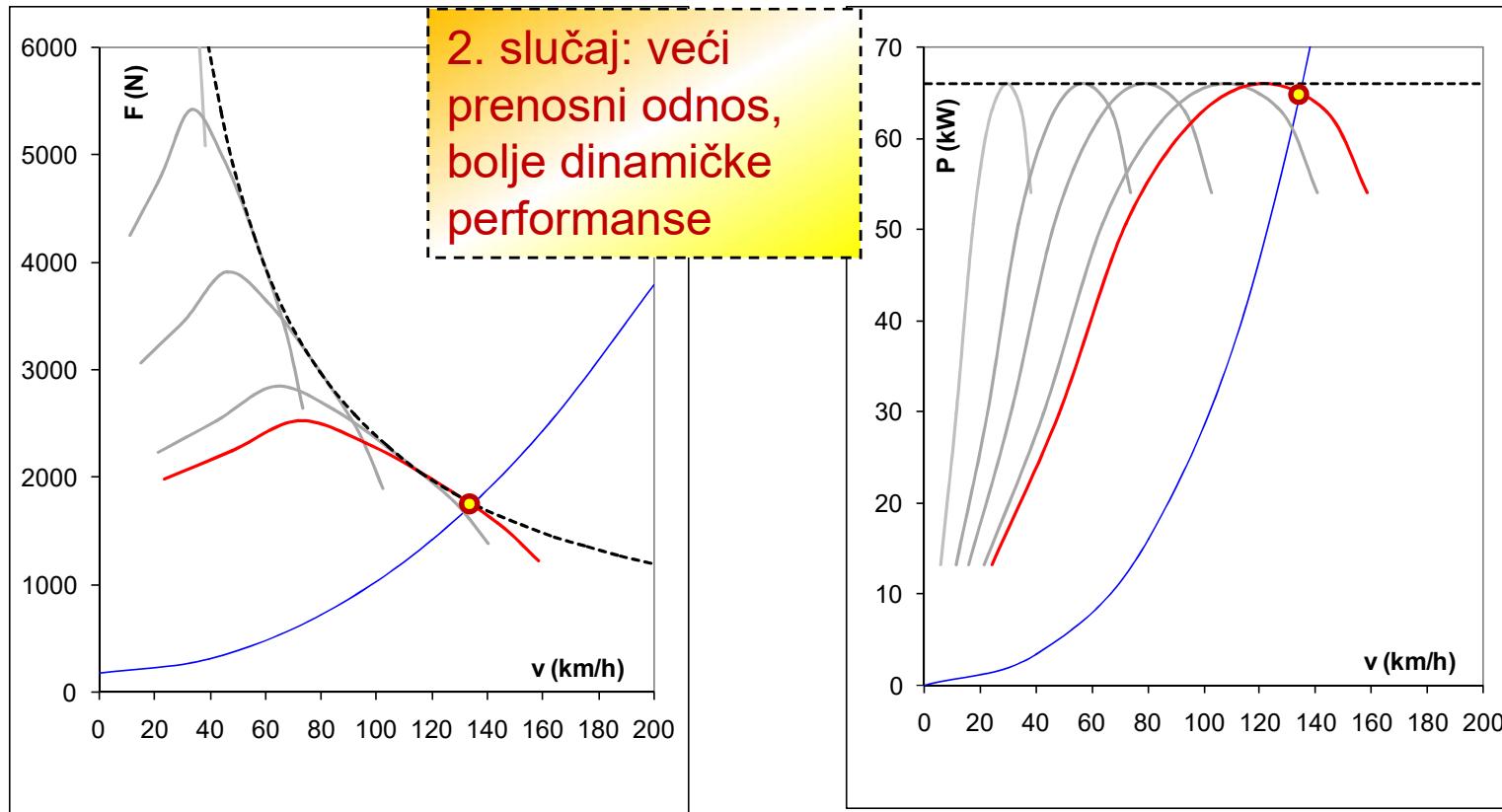
Manji ("duži") prenosni odnos omogućava povoljnije opterećenje motora tj. njegov rad u režimu bolje ekonomičnosti i smanjene potrošnje goriva (detaljnije u poglavljiju o potrošnji goriva).

Uporedni prikaz dijagrama F_O i P_T

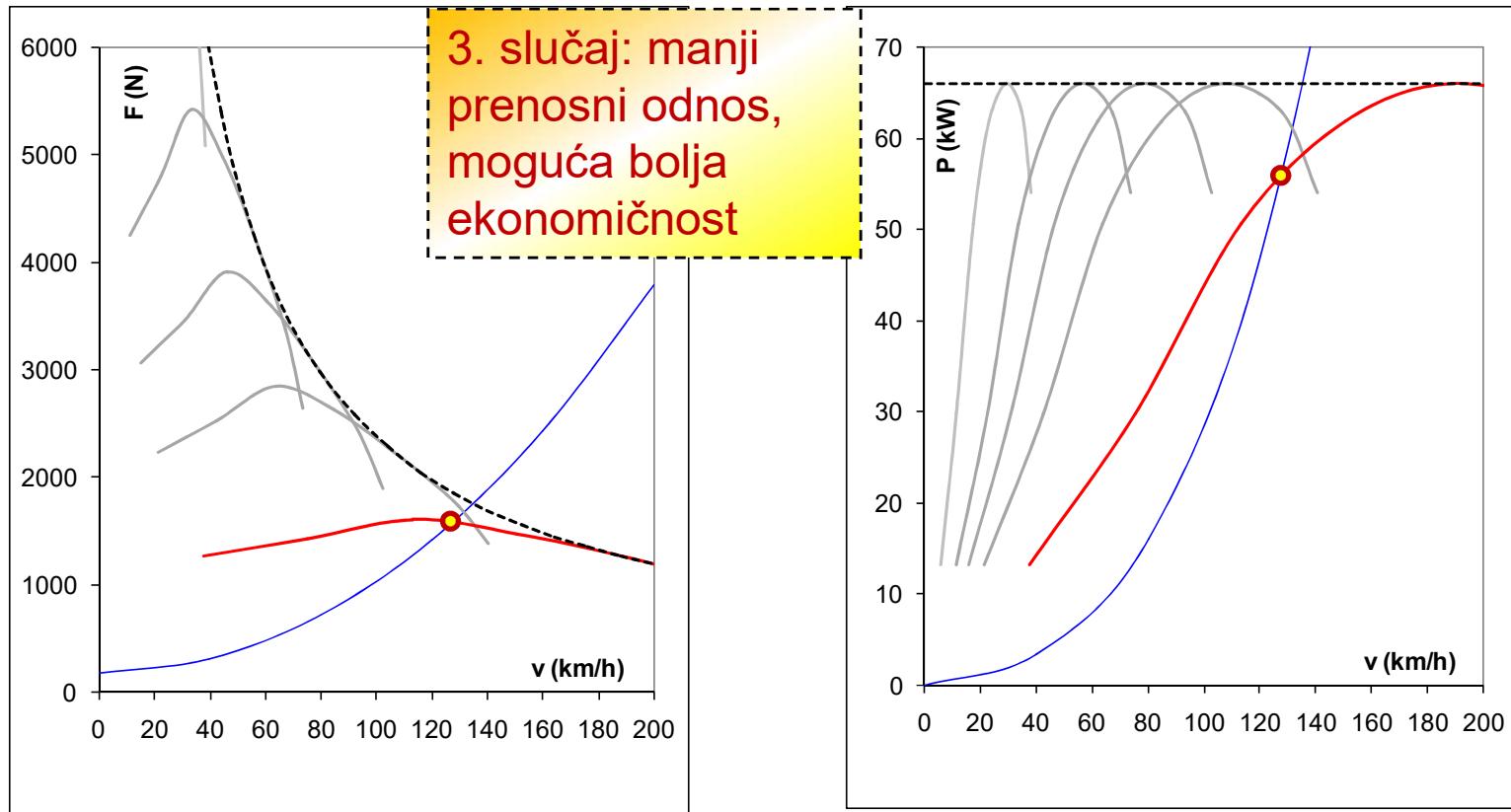
Dijaram F_O : kriva otpora preseca se sa krivom obimne sile na istom mestu gde se nalazi i njen presek sa idealnom hiperbolom, što je analogno slučaju na dijagramu P_T .

Uticaj prenosnog odnosa na maksimalnu brzinu

Na dijaramu F_O , kriva otpora preseca se sa krivom obimne sile na različitom mestu u odnosu na mesto preseka sa idealnom hiperbolom, kao što se na dijagramu P_T . kriva otpora preeca sa krivom snage na točku na različitom mestu u odnosu na mesto preseka sa linijom maksimalne snage na točku, brzina je nešto manja u odnosu na prethodni (1.) slučaj.

Uticaj prenosnog odnosa na maksimalnu brzinu

Za presecanje krivih važi isto što i u prethodnom (2.) slučaju, razlika se ovde može još bolje uočiti.